

J. B.  
MOIÈRE  
DON  
JUAN  
ORBIS  
1954



## PRVNÍ DĚJSTVÍ

---

### Výstup první

*Sganarelle, Gusman*

SGANARELLE

*(má v ruce tabatěrku)* Ať si říká Aristoteles, co chce, i s celou filosofií: ale já říkám, že není nad tabáček. V dobrých rodinách se šnupe o sto šest, a kdo se může bez tabáku obejít, ten vůbec není hoden žít. Šňupání bystří mozek, a vůbec na něj blaze působí, ale nejen to, on tabáček ponouká i duši k dobrému a vychovává řádné lidi. Nevšiml jste si, že jak se člověk dá na tabák, hned je ke každému samá ochota, a kam přijde, všude dokola rád nabízí? Je libo šnupeček? Lidé vám to poznají na očích a nabídnou dřív, než si řeknete. Tedy jistě je, že kdo se drží tabáku, ten přímo nassává výtečné vlastnosti a ušlechtilé city. Ale nechme toho. Kdepak jsme přestali? Ano: to věřím, Gusmane, pro tvou paní, pro donu Elvíru, to muselo být pěkné překvapení, když jsme jí zmizeli tak z ničeho nic. A ona se tedy pustila za námi. Říkáš, že ji můj pán moc důkladně chytil za srdce? Že bez něho nemůže žít a že si tedy přišla pro něho až sem? Mezi námi, zajímá tě, co si o tom myslím? Bojím se, aby na svou lásku nedoplatila. Od té vaší cesty sem do města bych si moc nesliboval. Klidně jste mohli taky zůstat doma.

GUSMAN

Prosím tě, proč? No řekni, Sganarelli, čeho se bojíš, že takhle sejčkuješ? Tvůj pán ti snad otevřel srdce, nebo jsi z jeho řeči vyrozuměl, že k nám ochladl, a proto vzal radši do zaječích?

SGANARELLE

To ne. Já jen tak od oka — že trochu znám, jak to na světě chodí. Prostě on o to ještě nezavádil ani slůvkem, ale skoro bych se mohl vsadit, že nic dobrého z toho nekouká. Bůhví, třeba se mýlím, ale mně se už taky v hlavě drobet rozsvítilo po všelijakých zkušenostech s podobnými případy.

GUSMAN

Ale jdi! Ten odjezd byl sice trochu nečekaný, ale don Juan a nevěra? Že by byl schopen takhle ponižít donu Elvíru a její čistou lásku?

SGANARELLE

Chraň Bůh! Ale to víš, je tu mládí a on je tak trochu nesmělý...

GUSMAN

Copak by muž, a urozený pán, mohl provést takovou hanebnost?

SGANARELLE

A jéje! Urozenost! To je tak poslední důvod před kterým by se zarazil.

GUSMAN

Ale manželství je přece svátost, a když se jednou zavázal...

SGANARELLE

Můj ty smutku! Gusmane, kamarádíčku, dej si říct, ty ještě vůbec neznáš dona Juana, ty nevíš, co je zač!

GUSMAN

No jestli se na nás dopustil takové zrady, pak tedy opravdu nevím, co je to za člověka. A vůbec už nechápu, když bylo jasné, že se nemůže dočkat, jak po takové lásce, po tom horlivém dvoření, vzdychání, milostných slibech a slzách, po tolika vášnivých dopisech, žhoucích vyzná-

ních, ustavičných přísahách, no zkrátka po těch bouřlivých přívalech citu — a to byla vášně, před kterou musely padnout i posvátné hradby kláštera, aby se zmocnil dony Elvíry — já tedy nechápu, ti říkám, jak by po tom všem teď mohl mít to srdce a nedostát danému slovu.

SGANARELLE

A to zas já, víš, já ho chápu až moc dobře. Je to pálený kostelník a kdybys ho líp znal, tak tohle je pro něho maličkost. Netvrším, že dona Elvíra už je mu lhostejná, o tom jsem se zatím nepřesvědčil: jaks viděl, zmizel jsem na jeho rozkaz dřív než on a od té chvíle, co on je zas tady, se ještě se mnou vůbec ne bavil. Ale pro všechny případy tě chci upozornit, entre nous, že don Juan, jako můj pán, je nejhorší zlosyn, jakého kdy země nosila. Je to zuřivec, pes, ďábel, pohan, kacír, který ždíbec víry nemá ani v nebe ani v peklo ani v noční příšery. Žije si, vážně, jak divé zvíře, jak epikurský svinák, učiněný Sardanapal. Kdybys mu chtěl něco vyčítat, zacpe si uši a všechno, co nám je svaté, má on jenom za hloupost a tlach. Říkáš, že se s tvou paní oženil: to ještě nic neznamená. Když chce ukojit svou vášně, je schopen vyvádět horší kousky. Klidně by se vedle ní dal seždat i s tebou, s jejím psem nebo s její kočkou. Uzavřít manželství — to je laciný šprým, osvědčená vějička, na kterou on lapá všechny krasotinky. Ten je do ženění jak ďas! Dámy, slečny, měštky, vesničanky, ať jsou takové nebo makové, žádná mu není dost špatná. Kdybych ti měl vyjmenovat všechny ženské, s kterými se tak porůznu oženil, neprobrali bychom tuhle kapitolu ani do večera. Jsí trochu vyjevený při tom vyprávění a ztratils barvu, kamaráde, ale je to jen hrubá škica našeho hrdiny, dokonalý kontrfekt by ti musel vymalovat jiný štětec. No co ti mám povídat: už aby se nebe jednou zahýbalo hněvem a důkladně ho skřísló! Než sloužit u něho, to bych se raděj upsal čertu. Kvůli němu jsem už musel vidět tolik ohavností, že bych si jen přál, aby se po něm země slehla. Nic není horšího než velký pán, který je zlý. A to ještě vyžaduje věrnost, aťsi mne to žere sebevíc. Jenom ze strachu mu sloužím do roztrhání, bojím se ho, proto krotím své přesvědčení, a proto taky musím často pochva-

lovat, co se mi z duše přičí. — Podívej, tamhle jde, bude se procházet po paláci: teď rychle od sebe! Ale pamatuj si ještě: já se ti svěřil z upřímného srdce a vysypal jsem toho ze sebe až dost. Ale kdyby se k němu doneslo jen slůvko, budu se do krve přít, že lžeš.

### Výstup druhý

*Don Juan, Sganarelle*

DON JUAN

S kým ses tu bavil? Zdálo se mi, že vypadal tak na Gusmana, na toho nekňubu od dony Elvíry.

SGANARELLE

Pane, jako by mu z oka vypadl.

DON JUAN

Co? Je to on?

SGANARELLE

V životní velikosti.

DON JUAN

Jak dlouho je už ve městě?

SGANARELLE

Od včerejška večer.

DON JUAN

A proč se obtěžoval až sem?

SGANARELLE

Snad uhodnete, co mu nedalo klidně spát?

DON JUAN

Snad ne náš odjezd?

SGANARELLE

Je z toho, chudák, celý zkoprnělý a chtěl ze mne vytáhnout, co nás to napadlo.

DON JUAN

Coš mu namluvil?

SGANARELLE

Že od vás nevím nic.

DON JUAN

Ale teď příznej barvu: co ty si myslíš? Jak si vykládáš celý ten podnik?

SGANARELLE

No, já si myslím — bez urážky, chraň Pámbu — že máte v hlavě zas nějakou novou lásku.

DON JUAN

Snad bys tomu nevěřil?

SGANARELLE

Proč ne?

DON JUAN

A nemýlíš se, na mou duši! Abys tedy věděl: dona Elvíra musela v mém srdci uvolnit místo jiné milence.

SGANARELLE

Božínku! Dona Juana mám přece, jak se říká, v maličku a taky jsem už poznal, že vaše srdíčko, co se lásky týče, je ten největší světoběžník. Bere si to pěkně na přeskáčku a nikde, jejda, nemá stání.

DON JUAN

A řekni, nedělám to snad správně?

## DRUHÉ DĚJSTVÍ

### Výstup první

*Dorotka, Jiřík*

DOROTKA

Jejda, Jiříku, že ses ale zrovna vynatrefil?

JIRÍK

Jen o chlup a zůstali tam, mordydy, načisto se utopili. Oba dva.

DOROTKA

To jak začal ráno ten vítr, povídám, je překotil do moře, ne?

JIRÍK

Počkej, Dorotko, já ti teda pěkně z gruntu vyložím, jak to všechno přišlo. To víš, já je zahlíd, jak se říká, nejprvnějc. Teda nejprvnějc jsem je zahlíd já. Byli jsme, abych tak řek, u moře, na samém břehu. Jako já a tlustý Kuba. A pošťuchovali jsme se a kočkovali, no prostě hrudky jsme si házeli na hlavu. Však víš, že Kuba si na špásy potrpí, kluk jeden nadouaná, znáš ho. A já si přes tu chvíli taky rád pošťasuju, o to nic. A jak špásuju, že o tom tak mluvím, najednou zahlídnou tuze daleko, že se na vodě něco mehlo a kodrcá se to fik sem fik tam, zrovinka k nám. Koukám, koukám, oka s toho nespustím, a v tom ti vidím, že už zas nevidím nic. Ech, Kubo, jářku, tamhle plavou lidi, co ty na to? — Jdi mi, práł Kuba, asi máš kočky v hlavě a v oku pazderek. — Jářku, pazderek v oku nemám, ale tamhle jsou dozajista

lidi. — Houbec, práł Kuba, máš vlčí mhu! — Vlčí mhu teda nemám, to se pojď vsadit, jsou to dva chlapi a plavou, jářku, rovnou sem. — Mordhadry, to bude mejlka, práł Kuba, sázím na to! — Jářku, když myslíš, chceš teda vsadit deset soldíků, nebo ne? — Bodeť, že chci, práł Kuba, a abys věděl, tady jsou peníze, povídá. Ale já se nepomátł, nejsem přece tululum. Mrsknu na zem dva cejchované soldíky a dva štyráky, kruci, jako když do sebe hodí žejdlík vína. Nebo já jsem pro hazard, to teda jsem, ať je nějaká mela. Však jsem dobře věděl, jak na něho. Kdežpak já a takový smrholo! No co ti mám dlouho povídat: ještě jsme se ani jaksepatří nevsadili a už vidíme ty dva jako na dlani. Ukazují, že je máme jít vytáhnout. To se ví, nejdřív shrábnu bank a jdem, Kubo, jářku, vidíš, že nás volají. Tak hybaj, jdem na to! Ále, práł Kuba, vždyť jsem kvůli nim prohrál. — No, abych tě dlouho nenapínal, hučel jsem do něho o všechno pryč, až jsme skočili na bárku a veslujeme hárum fárům, dokavad jsme je nevytáhli z vody. Hnedka je vedeme k nám, usadíme je k ohni a oni se tam vysvlíkli až na holičkou, aby prý trochu oschli. Ale vtom už jdou zas dva noví, taky z jejich čeládky, jenže se jako vytáhli sami. Pak se k tomu ještě přitočila Majdalena, jakpak by ne, a jeden z nich už po ní začal brousit očima. Aspoň vidíš, Dorotko, jak se to všechno sběhlo. Zrovinka tak, jářku, a nejináč.

DOROTKA

A nepovídals, Jiříku, že jeden je, jak se říká, onačejší než ostatní?

JIRÍK

No bodeť, to je jejich pán, A je to, namoutě, nějaké náramné zvíře, nebo šaty má samé zlato od shora až dolů. A ta jeho čeládka, to jsou taky lepší lidi. Jenže to máš tak: pán nepán, co by za to pořídil? Nebyt tam náhodou já, utopil se jako kotě.

DOROTKA

Jestli trošku nepřeháníš?

JIRÍK

A to zas prrr! Vždyť už měl na kahánku a nebyť nás...

DOROTKA

Jiříku, a to je tam u tebe ještě pořád jak ho Pámbu stvořil?

JIRÍK

I toto, vždyť ho před námi oblíkali. Rány boží, takové oblíkání jsem jaktěživ neviděl! Těch třečiček a šarapatiček, co na sebe takoví páni dvořenínové navěsí! Jak na to koukám, úplně jsem ztratil řeč. Já bych se v tom dočista nevyznal. Co bys tomu řekla, Dorotko, že mají vlasy, které jim vůbec nedrží na hlavě? Nasadí si je teprve, když jsou se vším hotovi — jako takový velikánský čepce z koudelce. U košile mají rukávce, že bychom do nich vlezli oba jak jsme tady. Namísto kalhot nosí sukni širokou jak větel, namísto kazajky živůtek, který jim nesažá ani na břicho, namísto krejzlíku krajkovou náprsenku, na ní čtyry mordyjánský štrápe, a ty se jim bimbají na panděru. A na rukávech zas malé krejzlíčky a na nohou hromské trychtýře, samá pašpule a všude samá pašpule, fábor a pentle, že z toho jde hlava kolem. Takový pán je naditý a vycpaný od hlavy až po ty škrpále. Já bych v tom srazil vaz.

DOROTKA

Saprlot, Jiříku, to bych se tam měla jít trošku poohlídnout!

JIRÍK

Ouha, Dorotko, dřívě mě poslechni. Mám s tebou ještě jinou rozprávku, abys věděla.

DOROTKA

Inu, tak mluv. Copak bys rád?

24

JIRÍK

Koukej, Dorotko, musím ti, jak se říká, otevřít srdce. Já tě mám rád, však to ty dobře víš, a svatba, proč ne, od toho nejsem. Jenže s tebou se mi to nějak nechce líbit.

DOROTKA

Ale jdi. Co zase máš? Stalo se něco?

JIRÍK

Stalo se, že mě trápíš. To je ono.

DOROTKA

A jakpak to přijde?

JIRÍK

Jezuskote, vždyť mě nemáš ráda!

DOROTKA

Bože můj — a to je všechno?

JIRÍK

To je všechno, a myslím, že to snad stačí.

8

DOROTKA

Jemináčku, ty vedeš pořád svou, Jiříku, pořád ta stejná písnička.

JIRÍK

Bodeť, že vedu pořád svou, poněvadž pořád je to ta stejná písnička. Kdyby to nebyla pořád ta stejná písnička, tak bych nevedl pořád svou.

DOROTKA

A co ti zas nejde pod nos? Co ode mne chceš?

3 Don Juan

25

JIRÍK

Sakulente, chci, abys mě měla ráda!

DOROTKA

Copak tě nemám ráda?

JIRÍK

To je právě to, že nemáš. A já dělám, co ti na očích vidím. Jak se tu zastaví kramář, hnedka ti koupím nějakou tu pentli, ne, že bych ti to chtěl vyčítat, ale kolikrát třeba lezu po stromech, div hlavu nesrazím, když pro tebe vybírám kosí hnízda, nebo zas máš svátek a dám ti zahrát na tiněru — a všecko, jako by hrách na stěnu házel. Víš, ale když tě někdo má rád, a ty ho nemáš ráda, to myslíš, že je hezké nebo to že tě šlechtí?

DOROTKA

Ale božíčku, vždyť já tě mám taky ráda.

JIRÍK

Ráda! Já vím, ale nějak divně!

DOROTKA

A jak by sis to teda představoval?

JIRÍK

Představoval bych si to tak, jak to bývá, když člověk má někoho jaksepatří rád.

DOROTKA

A copak já tě nemám ráda jaksepatří?

JIRÍK

Ne, poněvadž to by se hnedka poznalo. Když se mají

lidi od srdce rádi, to pak dělají hromadu všelijakých skopičin. Stačí se kouknout třeba na ducatou Tonku, ta je do mladého Bertíka celá blázen: věčně okolo něho, a to je nějakého škádlení, chvilku ho nenechá na pokoji. V jednom kuse ho pošťuchuje a kde se jí nachomejtne, tam mu jednu přišije. Jako tuhle: dřepí na stoličce, ona mu ji podtrhne a Bertík se svalil jen to žuchlo. Panečku, to se pak může říct, že takoví lidi se mají rádi. Ale kdepak ty, jaktěživa nemáš pro mne jedno slovíčko, jářku, jak pařez. A to bych mohl jít dvacetkrát okolo, s tebou to nehne a nehne, abys mi jednu vrazila, nebo mi aspoň něco řekla. Zatrápený život! Dej pokoj, tohle není v pořádku a studená jsi ke mně jak nevím co.

DOROTKA

Co teda ode mne chceš? Jednou už mám takovou náuru a jinačí nebudu.

JIRÍK

Copak o náuru by ani tak nebylo. Ale pravda je, že když se dva lidi aspoň trošku do sebe zamilujou, tak to dají na sobě taky znát.

DOROTKA

To je řečí! Podle svého tě mám ráda ažaž. A jestli tobě je to málo, je tu dost jinačích, co si můžeš mít rád!

JIRÍK

Vida, už došlo na moje slova! Zatrapecené dílo! Copak bys vůbec mohla něco takového říct, kdybys mě měla ráda?

DOROTKA

Proč mě teda sekýruješ?

JIRÍK

A co ti zas dělám? Že na tobě chci drobet té lásky?

DOROTKA

A tak už mě nech a pořád do mne nehuč! Třeba to přijde z něčeho nic, ani se nenaděješ.

JIŘÍK

Tumáš teda, Dorotko, a plácni si!

DOROTKA

Ale pro mě za mě!

JIŘÍK

A teď mi ještě slib, že si dáš záležet, abys mě měla radši.

DOROTKA

Co půjde, to udělám, ale já myslím, že to musí přijít samo od sebe. Jiříku, tohle je ten pán?

JIŘÍK

To je on!

DOROTKA

Jemínáčku, tomu to sluší! Ještě že se neutopil, toho by bylo škoda!

JIŘÍK

Já si jen odskočím na hltík něčeho ostrého. Snad mě to postaví na nohy. Ta námaha mě kapánek zmohla. Jsem zpátky než řekneš švec.

### V ý s t u p d r u h ý

*Don Juan, Sganarelle, Dorotka*

DON JUAN

Tentokrát nám to nevyšlo, milý Sganarelli. Strhl se víchr a zvrátil lodičku i s naším záměrem. Ale řeknu ti, že

tahle selčička, co jsme u ní teď byli, mí tu nehodu vy-nahradí. Našel jsem na ní takových půvabů, že mne náš nepodařený podnik hned přestal mrzet. Tohle stvoře-ničko mi ale nesmí uklouznout! Ostatně jsem už podnikl nutné kroky, abych se dlouho nemusel soužit pouhým vzdycháním.

SGANARELLE

Upřímně řečeno, pane, já nad vámi žasnu. Jako zázrakem jsme vyvázli z takového nebezpečí, ale vy ne abyste děkoval Pánubohu, že se nad námi ráčil smilovat, kde-pak, ještě jsme ani neokřáli a vy už zas nemáte nic lepšího na práci, než jak uminutý hněvat nebe těmi avan-týrami zatrac... Kuš, ty nezdobo! Pánovi budeš něco vykládat. Ten dobře ví, co dělá! Jen do toho!

DON JUAN

*(zpozoruje Dorotku)* Ale, ale, kdepak se vzalo zas tohle děvčátko? Sganarelli, viděls kdy něco hezčího? Musíš uznat, no řekni, že se té druhé úplně vyrovná?

SGANARELLE

Ovšem, že ano. Zas nějaká nová kůstka.

DON JUAN

Čím jsem si zasloužil, krásná slečno, tak milé setkání? Kdo by mohl tušit, že najde zrovna tady na venkově, kde je to samý strom a skála, takovou rozkošnou osobičku?

DOROTKA

Copak já vím, pane.

DON JUAN

Vy jste tady ze vsi?

DOROTKA

Ano, pane.

DON JUAN

A bydlíte tam?



(stranou) Bože, co tohle je za člověka?! Co to je za člověka?!

DON JUAN

Dneska už se za to nikdo nestydí: přetvářka je neřest podle módy, a jak se některá neřest stane módou, každý v ní hned vidí vlastnost ušlechtilou. Sahrát za našich dnů poctivce, to je nejvděčnější role, a takový řemeslný pokrytec má úžasně výhodné postavení. Podvůd jako umění svého druhu, se vždycky těší vážnosti a úctě. Co na tom, když ho někdo prohlédne? Stejně se neodvází ani ceknout. Všechny ostatní lidské chyby jsou vydány na pospas mravokárcům a kdokoli má právo si na ně pěkně svrchu vyjet. Jen pokrytectví je neřest privilegovaná, která má tvrdou pést, vždy pohotovou zacpat ústa — no jak by si pak nehověla v závětrí, naprosto bez obav, že někdy bude potrestána? Vytrvalá přetvářka je pevným poutem všech příslušníků toho cechu. Stačí jen zavadit o některého z nich a sesypou se na tebe do jednoho. Já vím, že někteří to dělají z přesvědčení, o jejich upřímné zbožnosti taky nikdo nepochybuje, ale zrovna takoví nakonec vždycky naletí. Důvěřivě sedají těm šelmám zakukleným na vějíčku a svým počínáním je ještě podporují. Nevěřil bys, co lidé znám, kteří touhle taktikou šikovně zastřeli kdejaký neřád svého mládí, kteří se schovali pod pláštík náboženství, mají v něm záštitu a mohou si dovolit, pod tím úctyhodným kabátem, být ze všech lidí na světě nejvíce zlí. Nakrásně můžeš znát jejich intriky, vědět, s kým máš tu čest, jejich vážností mezi lidmi to neotřese. Jim stačí tu a tam svésit hlavu, zkroušeně povzdychnout, párkrát zakoulet očima — a reputace je zachráněna, i kdyby natropili bůhvíco. Proto i já se chci uchýlit do tak příhodného útočiště a v bezpečí rozvíjet své záležitosti. Nikterak se nehodlám odříkat svých příjemných návyků, postarám se jen, abych zůstal v úkrytu a obveselovat se budu pěkně potichoučku. Kdyby se mi přesto dostali na kůži, nehnu ani brvou, svěřím svůj případ tomu vykutálenému tovaryšstvu a ti už mne obhájí přede všemi a proti všem. Tohle je zkrátka jediný správný způsob, jak si beztestně dělat,

co se mi zlíbí. Povýšeně budu dozírat na skutky svých bližních, nikdo přede mnou neobstojí a dobré mínění si zachovám jen o sobě. Běda, jestli se někdo na mne jen křivě podívá, jakživ mu to neodpustím a docela bez řečí zůstane ve mně nesmiřitelná nenávist. Stanu se mstitelem božích zájmů a pod touhle lacinou záminkou proženu své nepřátele, obviním je z bezbožnosti a poštvu proti nim zuřivě obránce víry, kteří sice nevědí, oč jde, ale zato do všeho strkají nos. Ti je pak budou veřejně ostouzet, zasypou je urážkami a svou mravní autoritou je řízně zatratí. Takhle se musí využívat lidských slabostí, jenom tak se moudrý duch může vyrovnat s neřestmi své doby.

SGANARELLE

Bože můj, co všechno já nemusím vyslechnout! Pokrytectví, to vám ještě scházelo! Teď jste opravdu dovršil míru všech ohavností. A tahle poslední mne, pane, tak dohřála, že neudržím jazyk za zuby. Udělejte se mnou, co chcete, napráskajte mi, bijte mne hlava nehlava, zabte mne, co je vám libo: ale já musím ulevit svému svědomí a jako věrný služebník vám už jednou vyložit, co vás čeká a co vás nemine. Dávejte pozor, pane: tak dlouho se chodí se džbánkem pro vodu, až se ucho utrhne. A jak případně říká jeden spisovatel — už ani nevím, jak se jmenuje — žijeme na tom světěездеjším jako ptáci na větvi, větev roste ze stromu, strom se podpírá o strom a člověk o člověka, dobrý člověk je milejší než pěkné slovo a pěkné slovo vymůže u pánů mnoho, páni u dvora se tlačí a podle módy skáčí, móda, jak mudrcí dí, je produkt fantasmie, fantasmie schopností ducha sluje, duch tělu život dává, život se smrti bojí, smrt otvírá bránu do nebe, nebe je vysoko a země dole, země je tvrdá a moře nemá trámy, bouře na moři i námořníka umoří, správný námořník svůj koráb řídí opatrně, opatrnost je matka moudrosti, moudrost a mládí nebývají kamarádi, proto mladší musí poslouchat staršího, ale čím kdo starší, tím je zas peněz lačnější, peníze se hrnou k bohatému a zlé dni k chudému, chudoba cti netratí, ale nouze železo láme a potřeba zákon ruší, a ten, kdo nedbá zákona, je u mne zvíře. Vidíte, když to tak vezmu kolem a kolem,